

RUS TILINI O'QITISHDA YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Azimjonova Feruzaxon Ergashevna

Farg'ona viloyati O'zbekiston tumani 8 - maktab

Ingliz tili va milliy maktablarda Rus tili va Rus adabiyoti fani o'qituvchisi

Respublikamizda rus tilini o'qitishga juda ham katta e'tibor qaratilmoqda. Rossiyalik o'qituvchi va metodistlar Sirdaryo viloyatining o'zbek tilida dars o'tiladigan maktablarda rus tili o'qituvchilarining malaka oshirishlariga yordam beradi. Xususan, mahalliy maktablar o'qituvchilari va o'quvchilari o'rtasida rus tilini bilish darajasini nazorat qilish ularning asosiy vazifalaridan sanaladi. Lopatenko Yekaterina Sergeyevna va Novikova Viktoriya Viktorovnalari Sirdaryo viloyatida ishni rus tilini o'qitish sifatini baholash hamda hamkasblariga tilni o'qitish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan boshladi. Mazkur tadbir, birinchi bosqich dasturi asosida, rus tili o'qituvchilari hamda yuqori sinf o'quvchilari bilimlarini test sinovlaridan o'tkazishdan iborat. Uning natijasiga ko'ra, maktablarda rus tili fani bo'yicha samarali metodikani ishlab chiqish va o'qitish jarayoniga tatbiq etish rejalashtirilgan.

1. Ingliz va rus tillari darslarining samaradorligini oshirish uchun „Rolli o'yinlari“dan foydalanish mumkin. Bu o'yinning afzallik tomonlari shundaki, bu vaziyatdan kelib chiqib o'ynaladi. Bu o'yin nafaqat fan o'rganilishi uchun foydali, shu bilan birga aqliy qobiliyatni shakllantirishga ham yordam beradi. Bu o'yinda mavzular tanlab olinib, bolalar dialoglar tashkil qilishadi. Masalan, yo'lovchining taksini to'xtatgan jarayonidagi suhbat, yoki kiyim do'konlaridagi muloqotlar - bularning barchasini ingliz tilida ham gapirib, ham ko'rsatib berishadi. Aynan shu o'yinda, guruh bilan ishlash taktikasini qo'llasak ham bo'ladi, ya'ni o'quvchilarni guruhlarga ajratib turli mavzularni bo'lib berish. Bu holatda raqobatlashuv ham vujudga keladi. Raqobat-yuksalish mezonidir [15]. Topshiriqni yaxshi bajargan guruh rag'batlantirilsa, qolgan o'quvchilarning intilishi ham kuchayadi. Bundan tashqari, ingliz tili darslarini mazmunli o'tkazish uchun didaktik o'yinlardan foydalanish ham maqsadga muvofiqdir.

2. Kommunikativ tilni o'rgatish yondashuvi haqiqiy va mazmunli o'zaro ta'sirlar orqali kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishga urg'u beradi. Bu usul faol ishtirok etish, til ishlab chiqarish va real hayotda tildan foydalanishga yordam beradi. CLT rus tili sinflarida keng qo'llaniladi va nutq, tinglash, o'qish va yozish kabi funktsional til qobiliyatlariga e'tibor beradi. TBLT tilni o'zlashtirishning asosiy vositasi sifatida mazmunli vazifalarni bajarishga urg'u beradigan o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvdir. Rus tilini o'qitish kontekstida TBLT o'quvchilarni turli xil kommunikativ faoliyat bilan shug'ullanishga undaydi, masalan, rolli o'yinlar, muammolarni hal qilish va axborot bo'shlig'i mashqlari. Bu usul lingvistikaniqlik, ravonlik va madaniy tushunishni oshiradi. CBI til ko'nikmalarini o'rgatishni mavzu mazmuni bilan birlashtiradi. Bu usul, ayniqsa, rus tilini o'qitishda samaralidir, chunki u o'quvchilarga rus madaniyati, tarixi, adabiyoti yoki dolzarb voqealar bilan bog'liq mavzularni o'rganish jarayonida til ko'nikmalarini egallash imkonini beradi. CBI fanlararo o'rganish, tanqidiy fikrlash va tilni bilishni targ'ib qiladi. Grammatika-tarjima usuli an'anaviy yondashuv bo'lib, grammatika qoidalarini aniq o'rgatish va tarjima mashqlarini ta'kidlaydi. Kommunikativ tilni o'rgatishda kamroq ma'qul bo'lsa-da, GTM rus tilini o'qitishda, ayniqsa kuchli grammatik asosga muhtoj yoki adabiy tahlilga qiziqqan o'quvchilar uchun o'z o'rniga ega bo'lish mumkin. Rus tilini o'qitishda texnologiyaning integratsiyasi o'qitish usullarini inqilob qildi. Kompyuter yordamida til o'rganish (CALL), onlayn resurslar, til o'rganish ilovalari va virtual haqiqat simulyatsiyalari o'quvchilar uchun interaktiv va qiziqarli tajribalarni taklif etadi. Ushbu texnologik vositalar ko'nikmalarni rivojlantirish, so'z boyligini egallash va madaniy suvga cho'mishni qo'llab-quvvatlaydi. Gazetalar, filmlar, adabiyotlar va real hayotiy vaziyatlar kabi haqiqiy materiallardan foydalanish o'quvchilarga rus tilidan haqiqiy foydalanishni ta'minlaydi. Haqiqiy materiallar o'quvchilarning madaniy nuanslar, idiomatik iboralar va lingvistik o'zgarishlarni tushunishlarini kuchaytiradi. Kontekstli o'quv materiallari tilni mazmunli o'zlashtirishga yordam beradi va madaniy kompetentsiyani rivojlantiradi. Talabalarning turli ehtiyojlari va ta'lim uslublarini tan olgan holda, individual va shaxsiylashtirilgan ta'lim yondashuvlari mashhurlik kasb etdi. Ta'limni o'quvchilarning aniq maqsad va qiziqishlarini qondirish

uchun moslashtirish motivatsiya va faollikni oshirishi mumkin. Shaxsiylashtirilgan o'quv platformalari va moslashtirilgan dasturiy ta'minot moslashtirilgan o'quv rejalari, fikr-mulohazalar va taraqqiyotni kuzatish imkonini beradi.

3. Ta'lim texnologiyalari, bu ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan unumli foydalanishdir. Shuningdek, ta'lim jarayoniga zamonaviy innovatsion texnologiyalarini olib kirish orqali ta'lim sifati va samaradorligini oshirishni nazarda tutadi. Xususan, chet tilini o'rganishda bunday axborotkommunikatsion texnologiyalardan foydalanishning bir qancha afzalliklari mavjuddir. Til o'rganish va o'qitishda zamonaviy texnologiyaning roli beqiyosdir. Texnologik vositalardan foydalanish chet tili o'rganishning har bir aspect (o'qish, yoish, tinglab tushunish va gapirish)ida qo'l keladi. Masalan, tinglab tushunish uchun, albatta kompyuter, player, CD diskarsiz bu jarayonni amalga oshirish mumkin emas. Tinglab tushunish til o'rganishning eng muhim qismlaridan biridir. Bunda o'quvchi bir paytning o'zida so'zlovchining talaffuzi, grammatik qoidalarga rioya qilganligi, so'z boyligi va uning ma'nolariga e'tibor berishi talab qilinadi. Ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilar ham axborot — kommunikatsion texnologiyalarni yaxshi bilish va ulardan foydalana olishi muhim omil hisoblanadi.

4. O'rganilayotganlarini o'zlashtirishga da'vat qilish metodlari ushbu metodlardan umumiy o'rta ta'lim tizimida o'qitiladigan deyarli barcha fanlarni o'rgatishda foydalanish mumkin bo'lib, agar ushbu metodlar to'g'ri qo'llansa albatta yaxshi natijaga erishish mumkin. Buning uchun o'qutuvchining o'zi yuqoridagi metodlarni qo'llash haqida tushunchaga ega bo'lishi lozim. Erkin yozish, Klaster, Aqliy hujum, B-B-B chizmasi, Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi, Blits-so'rov kabi metodlar o'quvchilarni tez o'ziga jalb qiladi, ularning darsdagi faolligini oshiradi.

Rus tilida darslarida ushbu metodlardan o'quvchilarning yoshiga moslagan holda dastlab sodda shaklda keyinroq murakkab shaklda foydalanish kerak. Boshlang'ich sinflarda ham yuqori sinflarda ham ushbu metodlarni qo'llash orqali tashkil etilgan darslar samarali bo'ladi. Yangi materialni anglash metodlari o'quvchilarni fanni o'zlashtirishda o'zaro hamkorlik, bilmagan, tushunmagan narsalarini ustozidan, do'stlaridan so'rab o'rganish va o'zgalarga o'rgatishga qaratilgan metodlardir. Ushbu

metodlar nafaqat aqliy shuningdek tarbiyaviy ahamiyati ham samarali sanaladi ya'ni ushbu metodlar, o'quvchilar o'rtasida do'stlik, halollik, mehr-oqibat kabi tuyg'ularni shakllantiradi.

O'rganilganlarini fikrlashga imkon beruvchi metodlar o'quvchilarni yangi o'tilgan mavzuni qay darajada o'zlashtirganlarini aniqlab beruvchi metodlardir. Ularni qo'llash orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'rgangan bilimlarini taqqoslay olish kabi ko'nikmalar shakllanadi. O'quv jarayonida ushbu metodlarni darsning maqsadi va mazmunidan kelib chiqib, loyihalashtirib qo'llash quyidagi natijalarga olib keladi:

* o'rganuvchilarning o'qishga qiziqishlari va motivatsiyasi kuchayadi;

* o'rganuvchilarning darsda zerikishi va charchashining oldi olinadi

* o'rganuvchida ijodiy ishlash ko'nikmalari va faol fikr rivojlanadi;

* mavzu bo'yicha yangi assotsiativ fikr va tasavvurni erkin va ochiq jalb qilishga yordam beradi. Xulosa qilib aytganda til o'rganish o'quvchilar uchun murakkab jarayon sanaladi. O'quvchilar xorijiy tillarni o'zlashtirishda doimo qiyinchiliklarga duch keladilar. Biz yuqorida sanagan interfaol metodlar esa anashu qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi va o'quvchilarni xorijiy tillar, xususan rus tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishlarini orttirishga xizmat qiladi.

5. Boshlang'ich sinflarda ham yuqori sinflarda ham ushbu metodlarni qo'llash orqali tashkil etilgan darslar samarali bo'ladi. O'rganilayotganlarini o'zlashtirishga da'vat qilish metodlari:

✓ Erkin yozish.

✓

✓ Klaster.

✓ Aqliy hujum.

✓ B-B-B chizmasi.

✓ Chalkashtirilgan mantiqiy

✓ zanjirlar ketma-ketligi

✓ Blits-so'rov.

✚ Yangi materialni anglash metodlari:

✚ Insert chizmasi.

- ✚ B-B-B chizmasi.
- ✚ O‘qitish bo‘yicha
- ✚ Qo‘llanma.
- ✚ Bir-biriga o‘rgatish.
- ✚ Bir-biridan so‘rash.
- ✚ Ikki qismli kundaliklar.
- ✚ Eng asosiy tushunchalar
- O‘rganilganlarini fikrlashga imkon beruvchi metodlar:
- Eng asosiy tushunchalar,
- Takrorlash.
- T-chizma.
- Toifalash jadvali.
- Nima uchun? chizmasi.
- “Qanday?” diagrammasi.
- Venn diagrammasi.
- Besh minutlik esse.

O‘n minutlik esse.

1. “Tarjimon” o‘yini. Ushbu o‘yinning bir nechta variantlari mavjud. Xorijiy so‘zlarni kim tezda topib, ruscha so‘z bilan almashtiradi?

- a) Tekshiruv davomida ko‘plab nuqsonlar aniqlandi.
- b) U xotiralar yozadi.
- c) Sizing dalillaringiz ishonchli.
- d) Hamma ishtiyoq bilan ishladi.
- e) Biz darvozabonimiz bilan faxrlanamiz.

2. Bu orqali o‘quvchilar lug‘atlarni tezroq topishga harakat qiladi. Tezkorlik mahorati oshadi. «Zigzag» strategiyasi metodini ko‘rib chiqamiz: Sinf o‘quvchilari 7 ta guruhga bo‘linadilar va guruh nomlanadi. Guruhlarda yangi mavzu mohiyatini yorituvchi matn qismlarga ajratiladi va ajratilgan qismlar mazmuni bilan tanishib chiqish vazifasi guruhlariga topshiriladi. O‘quvchilar matnlarni diqqat bilan o‘rganadilar va gapirib beradilar. Vaqtni tejash maqsadida guruh a‘zolari orasidan liderlar belgilanadi va qayd

etilgan vazifa ular tomonidan bajariladi. Liderlarning fikrlari guruh a'zolari tomonidan to'ldirilishi mumkin. Barcha guruhlarining o'quvchilari o'zlariga topshirilgan matn mazmuni xususida so'zlab berganlaridan so'ng, matnlar guruhlararo almashtirilib, avvalgi faoliyat takrorlanadi. Guruhlarga bir necha matnlar taqdim etiladi. Shu tarzda barcha matnlar mazmuni guruhlar tomonidan o'rganib chiqilgach o'quvchilar o'tilgan mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarni ajratadilar, ularning o'zaro mantiqiy bog'liqligini aniqlaydilar, yuzaga kelgan g'oyalar asosida mavzuga oid sxema ishlab chiqiladi.

6.Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1.<https://yuz.uz/uz/news/maktablarda-rus-tilini-oqitish-sifati-yanada-oshiriladi>

2.Xolmirzayeva Sarvinozbonu Boqijon qizi,O'ZBEKISTONDA RUS TILINI CHET TILI SIFATIDA O'QITISH XUSUSIYATLARI, 296-b

3.Abdullayev B. Z, SCIENCE PROMOTION “ZAMONAVIY FALSAFA, IJTIMOIIY VA GUMANITAR FANLARNI RAG'BATLANTIRISH”sciencepromotion.uz2024.05.3029Rus tilini o'qitishning samarali usullari va ularni qo'llash, 30-31-b

4.Xolmirzayeva Sarvinozbonu Boqijon qizi,O'ZBEKISTONDA RUS TILINI CHET TILI SIFATIDA O'QITISH XUSUSIYATLARI, 296-b

5.Nuraliyeva Lola Aminovna, “Talqin va tadqiqotlar” ilmiy-uslubiy jurnal,RUS TILI FANINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN SAMARALI FOYDALANISH,32-33-b

6. Raxmatova Qizlarxon Ulug'bekovna, ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

115 ISSN: 3030-3680, RUS TILINI INTERFAOL METODLAR ORQALI O'rganish, 116-117-b